

YANIS VAROUFAKIS

MINOTAURUL GLOBAL

America, Europa și
viitorul economiei globale

Prefață de
PAUL DOBRESCU

Traducere din limba engleză de
VERONICA TOMESCU

comunicare(●)ro

Redactor: ANCA MILU-VAIDSEGAN
Tehnoredactor: OLGA MACHIN

Yanis Varoufakis

The Global Minotaur: America, Europe and the Future of the Global Economy

Copyright © Yanis Varoufakis 2011, 2013.

The Global Minotaur. America, Europe and the Future of the Global Economy
was first published in 2011 by Zed Books Ltd., London

Copyright © Editura COMUNICARE.RO, 2017,
pentru prezenta ediție în limba română
Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin
Editurii COMUNICARE.RO.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul Școlii Naționale de
Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

VNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Str. Povernei, nr. 6
010643 București
România
www.edituracomunicare.ro
E-mail: editura@comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VAROUFAKIS, YANIS

**Minotaurul global. America, Europa și viitorul
economiei globale** / Varoufakis Yanis; trad. din lb. engleză de
Veronica Tomescu; pref.: Paul Dobrescu. – București:
Comunicare.ro, 2017

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-973-711-553-9

I. Tomescu, Veronica (trad.)

II. Dobrescu, Paul (pref.)

Cuprins

Prefață la ediția în limba română:
„Criza este cu noi“ / v

Prefață la noua ediție / xvii
Mulțumiri / xxi
Abrevieri / xxiii

1. Introducere / 1
2. Laboratoarele viitorului / 29
3. Planul Global / 63
4. Minotaurul global / 98
5. Slujnicele fiarei / 123
6. Criza / 159
7. Slujnicele fiarei contraatacă / 184
8. Moștenirea globală a Minotaurului:
Soarele în asfințit, tigrii răniți, fuga Europei
și dragonul neliniștit / 202
9. O lume fără Minotaur / 241

Postscriptum la noua ediție / 269

Note / 281

Lecturi recomandate / 293

Bibliografie selectivă / 295

Indice / 299

CAPITOLUL 1

Introducere

Momentul 2008

Nimic nu ne umanizează mai mult decât *aporia* – starea de nedumerire intensă, în care ne regăsim când ni se spulberă certitudinile, când ne trezim într-un împas, când nu putem găsi explicație pentru ceea ce vedem cu ochii, atingem cu mâna ori auzim cu urechile. În acele rare momente, când rațiunea se zbate cu vitejie să priceapă ceea ce-i transmit simțurile, *aporia* ne smerește și ne pregătește mințile să accepte adevăruri pe care până atunci nu le puteam înghiți. Și, când *aporia* își aruncă plasa cât mai departe, pentru a prinde în ea întreaga omenire, știm că ne aflăm într-un moment de răscruce al istoriei. Septembrie 2008 a fost un asemenea moment.

Lumea tocmai avusese parte de un șoc, așa cum nu se mai văzuse din 1929. Certitudinile pe care le dobândiserăm, în urma a decenii întregi de condiționare, dispărușeră brusc, împreună cu vreo 40 de trilioane de dolari din capitalul la nivel global, 14 trilioane de dolari din averile gospodăriilor doar din Statele Unite, 700 000 de locuri de muncă din SUA pe lună, nenumărate locuințe reintrate în posesia creditorilor de pretutindeni... Lista e la fel de lungă, pe cât sunt de imense cifrele pe care le conține.

Aporia colectivă a fost intensificată de reacția guvernelor, care până atunci se agățaseră cu tenacitate de conservatorismul fiscal, ca de poate ultima ideologie de masă care a supraviețuit din secolul XX; au început să verse trilioane de dolari, euro, yeni etc. într-un sistem financiar care, cu câteva luni în urmă, era uimitor de prosper, acumula profituri fabuloase și se lăuda fără jenă că descoperise un sac fără fund la capătul unui curcubeu globalizat. Și, când reacția respectivă s-a dovedit inefficientă, președinții și prim-miniștrii noștri, persoane cu o reputație antieta-tistă, neoliberală impecabilă, s-au pus pe naționalizat bănci, companii de asigurări și producători de automobile, într-un ritm care a lăsat cu mult în urmă până și excese de după 1917 ale lui Lenin.

Spre deosebire de crizele precedente, cum ar fi prăbușirea societăților comerciale care își desfășurau activitatea pe internet (așa-numitul *dotcom bubble*) din 2001, recesiunea din 1991, Lunea Neagră¹, dezastrul din America Latină din anii 1980, alunecarea Lumii a Treia într-o cumplită capcană a datoriilor, sau chiar depresiunea devastatoare din Marea Britanie și unele părți ale Statelor Unite, de la începutul anilor 1980, criza din prezent nu s-a limitat la o zonă geografică specifică, la o clasă socială anume sau la unele sectoare. Toate crizele dinainte de 2008 au fost, într-un anume sens, localizate. Victimele lor pe termen lung nu au fost niciodată importante în ochii puterii de la vremea respectivă, dar, când cei de la putere au resimțit și ei șocul (ca în cazul Lunii Negre, al fiasco-ului fondului speculativ (*hedge fund*) Long-Term Capital Management – LTCM – din 1998 sau al balonului de săpun al societăților comerciale online, care s-a spart după doi ani), autoritățile au reușit să le sară în ajutor cu promptitudine și eficiență.

Dimpotrivă, criza din 2008 a avut efecte devastatoare atât la nivel global, cât și pe tărâmul neoliberalismului. Mai mult, efectele ei vor mai rămâne vizibile multă, multă vreme de acum înainte. În Marea Britanie, a fost probabil prima criză de când ne știm, care a lovit regiunile bogate din sud. În Statele Unite, deși criza creditelor ipotecare cu risc ridicat, așa-numitele credite supprime, a început în zonele mai puțin prospere ale imensului teritoriu american, ea a cuprins, până la urmă, și clasele privilegiate, cu zonele rezidențiale bine păzite și suburbiile înstărite, cu universitățile de top din Ivy League, unde se adună cei bogați și stau la rând pentru ocuparea pozițiilor socio-economice de vârf. În Europa, întregul continent răsună de efectele unei crize care nu mai vrea să treacă și amenință iluziile înrădăcinate de șase decenii. S-au inversat fluxurile de migrație, muncitorii polonezi și irlandezi părăsind Londra și Dublinul pentru Varșovia și Melbourne. Nici măcar China, care a scăpat de recesiune cu faimoasa rată de creștere sănătoasă, în timp ce restul lumii se afla în declin, nu se găsește într-o situație prea bună, din pricina scăderii proporției consumului din veniturile totale și rolului mult prea însemnat al proiectelor de investiții de stat, care alimentează un alarmant balon de săpun – două prevestiri rele, într-o vreme în care e pusă sub semnul întrebării capacitatea pe termen lung a lumii de a absorbi surplusul comercial chinez.

Pe lângă *aporia* generală, puternicii lumii au dat de înțeles că nu au nici cea mai vagă idee despre noile întorsături ale sortii. În octombrie 2008, Alan Greenspan, fostul președinte al Rezervei Federale americane, privit ca un fel de Merlin al zilelor noastre, a recunoscut existența unei „defecțiuni în modelul pe care-l percepeam ca fiind structura funcțională esențială și definitorie a lumii”². După două luni, Larry Summers, fost secretar al Trezoreriei pe vremea președintelui Clinton și, la vremea respectivă, principalul

consilier economic (șef al Consiliului Economic Național) al președintelui proaspăt ales și încă neinaugurat Obama, a spus că „în această criză, e mai periculos să facem prea puțin decât prea mult...“ Când Marele Vrăjitor mărturisește că toate vrăjile lui se bazează pe un model incorect al lumii, iar decanul consilierilor economici prezidențiali propune să uităm de prudență, publicul „se prinde“: navigăm pe ape înșelătoare, necartografiate, având un echipaj nepriceput și un căpitan îngrozit.

Astfel am intrat într-o stare de *aporie* tangibilă și general împărtășită. Indolenței intelectuale i-au luat locul uluirea și anxietatea. Autoritățile păreau lipsite de autoritate. Politicile se făceau, evident, la repezeală. Aproape imediat, publicul nedumerit și-a întins antenele în toate direcțiile, căutând cu disperare lămuriri pentru cauzele și natura fenomenului cu care se confrunta. Ca dovadă că oferta vine de la sine când există destulă cerere, editurile s-au pus pe tipărit. S-au scos la foc continuu cărți, articole, eseuri – până și filme –, care au oferit un val de explicații pentru cauzele dezastrului. Dar, în vreme ce nu ducem lipsă de teorii într-o lume aflată în stare de șoc, o supraabundență de explicații nu garantează rezolvarea *aporiei*.

Șase explicații pentru ceea ce s-a întâmplat

1. *„În principal, eșecul imaginației colective a multor persoane strălucite... în a înțelege riscurile care amenințau întregul sistem.“*

Cam acesta era mesajul unei scrisori trimise reginei de către Academia Britanică pe 22 iulie 2009, ca răspuns la o întrebare pe care suverana o pusese unei adunări de profesori stânjeniți de la London School of Economics: „De ce nu

v-ați dat seama din timp?” În acea scrisoare, treizeci și cinci dintre economiștii de vârf ai Marii Britanii au răspuns cam așa: „Scuze, am confundat Marele Balon de Săpun cu Minunata Lume Nouă.” În esență, ei s-au justificat declarând că, deși luau mereu pulsul evenimentelor și stăteau cu ochii pe date, făcuseră două erori de diagnostic legate una de alta: eroarea extrapolării și – mult mai gravă – eroarea de a fi căzut pradă propriei retorici.

Era vizibil pentru toată lumea că cifrele o luaseră razna. În Statele Unite, datoriile sectorului financiar urcaseră de la 22% din PIB în 1981, ceea ce era deja un procent considerabil, la 117% în vara lui 2008. Între timp, datoriile gospodăriilor au crescut, ca proporție din venitul național, de la 66% în 1997 la 100% după zece ani. La un loc, datoriile cumulate în 2008 în SUA depășeau 350% din PIB, iar în 1980 reprezentaseră deja 160%. În ceea ce privește Marea Britanie, sectorul financiar londonez, City of London, coșul în care societatea britanică își pusese deja cele mai multe ouă după dezindustrializarea grăbită de la începutul anilor 1980, afișau o datorie colectivă de aproape de două ori și jumătate mai mare decât PIB-ul Marii Britanii – iar familiile britanice datorau o sumă mai mare decât PIB-ul unui an.

Prin urmare, dacă acumularea datoriilor necugetate sporise riscul până dincolo de orice limită, cum de nimeni nu și-a dat seama de ce avea să urmeze? La urma urmei, regina pusese o întrebare pertinentă. Academia Britanică a mărturisit, fără tragere de inimă, că se comiseseră păcatele retoricii înfumurate și extrapolării liniare. Combinate, aceste păcate au dus la convingerea infatuată că se produsese o schimbare de paradigmă, care-i permitea lumii finanțelor să creeze o datorie nelimitată, benignă și lipsită de riscuri.

Primul păcat, cel care a luat forma unei retorici matematizate, liniștise și autoritățile, și experții, cu credința falsă că